

УДК 341.231.14

DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.1403152>

В.І. ЛЮБАШЕНКО,

старший викладач кафедри міжнародного права та міжнародних відносин Національного університету "Одеська юридична академія", кандидат юридичних наук, м. Одеса, Україна; e-mail: viacheslav.liubashenko@gmail.com; ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2185-4542>

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ СТРУКТУРУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ "ОБОВ'ЯЗОК ЗАХИЩАТИ"

V.I. LIUBASHENKO,

Assistant Professor, Chair of International Law and International Relations, National University "Odessa Law Academy", Ph.D. in Law, Odessa, Ukraine; e-mail: viacheslav.liubashenko@gmail.com; ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2185-4542>

STRUCTURING THE RESPONSIBILITY TO PROTECT WITHIN INTERNATIONAL LAW

Постановка проблеми

Концепція "обов'язок захищати" є сучасним виявом міжнародно-правової засади захисту основоположних прав людини в екстремальних ситуаціях (*ad extra*). Вона безпосередньо спрямована на захист життя людей у випадках, коли їм загрожує безпосередня небезпека існування, як правило, пов'язана з не міжнародним збройним конфліктом та свавіллям національної влади (дія концепції не розповсюджується на міжнародні збройні конфлікти). Теоретичні основи концепції були сформовані у Доповіді Міжнародної комісії з питань інтервенції та державного суверенітету 2001 року "Обов'язок захищати" (далі – Доповідь 2001 року), у той час як міжнародно-правове оформлення (відмінне від Доповіді 2001 року) концепція отримала у Підсумковому документі Всесвітнього саміту 2005 року (далі – Підсумковий документ). Із 2009 року концепція щорічно обговорюється на рівні Генеральної асамблеї ООН, яким передують доповіді Генерального секретаря ООН з обраної теми "обов'язку захищати". Кожного разу окремий аспект концепції, що виноситься на обговорення, викликає запеклі дискусії між державами, що свідчить про неузгодженість єдиної позиції як щодо концепції в цілому, так і щодо її окремих елементів. Усе згадане показує, що концепція має багато дискусійних моментів, які стосуються не тільки її правової природи або нормативного

статусу, але й конкретного змісту; при цьому вона привертає до себе увагу з боку головних органів системи міжнародних відносин.

Проблема структурування "обов'язку захищати" витікає зі змісту концепції: об'єднуючи в собі численні норми та практики (як правової, так і політичної природи), застосовуючи майже всі наявні в міжнародному праві механізми попередження порушення прав людини та уникнення ситуацій, що загрожують міжнародному миру та безпеці, оформлення внутрішніх зв'язків між елементами є об'єктивно необхідним для утворення єдиної структури, що може бути ефективно застосована на практиці. Власне цілком логічним є факт існування різних варіантів побудови концепції на доктринальному рівні, який відображає зміст міжнародних актів та поглядів фахівців (що можна сприймати як результат історичного процесу оформлення концепції "обов'язок захищати"). Таким чином, мета цього дослідження полягає у відшуканні оптимального варіанту побудови концепції "обов'язок захищати" на основі функціонального підходу через теоретичний аналіз підходів до її структури в доктрині міжнародного права та міжнародно-правових актів, у яких закріплюється її зміст. Відповідно завданнями роботи є безпосередній аналіз міжнародно-правових актів з тематики "обов'язку захищати", аналіз доктринальних підходів до структури концепції, та дослідження

необхідності включення обов'язку відновлювати в межі концепції "обов'язок захищати". Новизна дослідження полягає в обґрунтуванні включення практик розбудови миру в межі концепції "обов'язок захищати" з позиції функціонального підходу та, як результат, чотирьохстовпної структури концепції.

Концепція "обов'язок захищати" була предметом дослідження багатьох вітчизняних і закордонних вчених, проте питання її структури глибоко ними не аналізувалося. Поміж дослідників концепції в аспекті її структури можна виділити Р. Такура (Ramesh Thakur) [1, 2], В. Малей (William Maley) [2], В.А. Карташкіна [3], К. Міллса (Kurt Mills) [4], Р. Цонгзе (Ruan Zongze) [5] та Генерального секретаря ООН Пан Гі Муна (Ban Ki-moon) [6, 7]. Вказані роботи носять послідовний характер, який відображає погляди на концепцію "обов'язок захищати" в еволюційному ракурсі: починаючи з робіт Р. Такура та В. Малей, які використовують структуру концепції у версії Доповіді 2001 року; подальше переоформлення структури у 2009 році з виокремленням первинного обов'язку держави у доповідях Генерального секретаря ООН Пан Гі Муна; та відповідною критикою підходу Генерального секретаря ООН до структури і змісту концепції "обов'язок захищати" (В.А. Карташкін та Р. Цонгзе). Незважаючи на безумовний внесок указаних авторів у тему концепції "обов'язок захищати" можна говорити про більшу увагу з їх боку на питанні змісту концепції, ніж безпосередньо на її структуру. Зважаючи на базовий характер питання, враховуючи брак теоретичних досліджень з цієї тематики та її прямий вплив на практику застосування концепції, нагальним є з'ясування теоретичних засад концепції "обов'язок захищати" в аспекті її структурування та змістовного наповнення.

Варіанти структури концепції "обов'язок захищати"

За час свого існування концепція отримала декілька редакцій власної структури. У першій своїй редакції – Доповіді 2001 року – концепція "обов'язок захищати" складалася з трьох основних компонентів (стовпів): (1) обов'язок попереджати (система раннього сповіщення та попередження; превентивний інструментарій), (2) обов'язок реагувати (види реакції міжнародного співтовариства, як-то дипломатичні та економічні санкції, і військова інтервенція) та (3) обов'язок відновлювати (постконфліктна розбудова миру) [8]. Важливо, що сама Доповідь не згадує жодних обов'язків держави як первинного суб'єкту охорони та захисту основоположних прав

людини – вона відображає лише реактивний аспект. Така структура розписує обов'язок *міжнародного співтовариства* в межах концепції; первинний обов'язок *держави* захищати своє населення (стовп, виокремлений пізніше в Доповіді Генерального секретаря ООН 2009 року) згадується поверхнево, але не включений у структуру, тому що не включає в себе будь-яких елементів контролю та реакції з боку міжнародного співтовариства.

Пізніше Генеральний секретар ООН Пан Гі Мун у доповіді "Реалізація обов'язку захищати" 2009 року (далі – Доповідь 2009 року) пропонує іншу структуру концепції: (1) внутрішній обов'язок держави захищати власне населення; (2) обов'язок міжнародного співтовариства сприяти виконанню кожною державою попереднього обов'язку, та (3) обов'язок міжнародного співтовариства реагувати на невиконання державою свого обов'язку [6]. Як бачимо, у цій структурі відсутній останній стовп – обов'язок відновлювати. У той же час, Генеральний секретар акцентує значну увагу на первинному обов'язку держави, який є підґрунтям для подальшої побудови концепції. Вже в 2015 році Генеральний секретар ООН визнає необхідність зв'язку між концепцією "обов'язок захищати" у редакції Доповіді 2009 року і розбудовою миру в питанні попередження повторного вчинення масових злочинів (у доповіді він ставить однією з пріоритетних задач на майбутнє десятиріччя "попередження повторного вчинення масових злочинів" [7, с.23]). Позитивним моментом останнього варіанту структури є розподілення різних груп елементів концепції, насамперед, за ознаками нормативного узгодження із деталізованим змістом – якщо в міжнародного співтовариства не виникає дискусій щодо обов'язкового характеру первинного обов'язку держави щодо свого населення та існування такого обов'язку, то обов'язок міжнародного співтовариства реагувати, у тому числі військовою акцією, є найменш деталізованим та узгодженим компонентом. Таким чином, Генеральний секретар ООН конкретизує, що у випадку наявності розбіжностей між державами щодо обов'язку реагувати концепція може розвиватися в інших напрямках – попередження та конкретизації зобов'язань держави захищати власне населення.

Концепція "обов'язок захищати" безперечно є частиною міжнародного права; нормативно вона закріплена в §§ 138–139 Підсумкового документу. Більшість науковців погоджуються з думкою, що обов'язок захищати затверджений і

сформульований наразі в Підсумковому документі, а не в Доповіді 2001 року чи інших документах, які застосовуються лише як допоміжні по відношенню до Підсумкового документу [2, с.129–130]. Проте в Підсумковому документі не згадується обов'язок відновлювати як складова частина концепції; "обов'язок відновлювати" знаходить своє місце в системі постконфліктної розбудови миру (§§ 97–105) – належний зв'язок між концепцією "обов'язок захищати" та розбудовою миру не зазначений. Тобто, закріпивши внутрішній обов'язок держави захищати власне населення та обов'язок міжнародного співтовариства реагувати, "обов'язок відновлювати" не був згаданий у Підсумковому документі, а §§ 97–105 згаданого документу не затверджують "обов'язок" міжнародного співтовариства відновлювати постконфліктну державу, а лише впроваджують новий орган – Комісію з розбудови миру – та розписують її функції. Можна сказати, що структура концепції, яка була представлена Генеральним секретарем ООН у 2009 році, є продовженням закріпленого в Підсумковому документі "обов'язку захищати".

Дослідники концепції дотримуються, як правило, останнього варіанту структури концепції. Також існує точка зору, що концепція має структуру з чотирьох стовпів: (1) первинний обов'язок держави захищати власне населення, (2) обов'язок міжнародного співтовариства попереджати, (3) обов'язок міжнародного співтовариства реагувати на порушення обов'язку державою, та (4) обов'язок міжнародного співтовариства відновлювати державу після військового втручання [3, с.101]. Така структура концепції є своєрідним консенсусом обох вищезазначених варіантів. Цей варіант повніше та ширше розглядає всі необхідні елементи концепції "обов'язок захищати" та зв'язок поміж ними, а також цілісно відображає сукупність обов'язків міжнародного співтовариства у концепції.

Існують варіанти, які розглядають концепцію "обов'язок захищати" та, відповідно, її складові елементи як частину більш широкого правового комплексу. Наприклад, Курт Міллс пропонує об'єднати "обов'язок захищати" (розглядаючи його як продовження гуманітарної інтервенції) з іншими нормами міжнародного права, а саме: з обов'язком кримінального переслідування та обов'язком "пом'якшувати наслідки" (англ.: *pulliate*; тобто обов'язок міжнародного співтовариства надавати гуманітарну допомогу населенню). Таким чином, він об'єднує вказані елементи в єдиний принцип обов'язку захищати, переслі-

дувати та пом'якшувати, або $R2P^3$, який є реакцією міжнародного співтовариства на масові злочини [4, с.1–2]. Такий варіант структури є "екзотичним" та не використовується іншими дослідниками концепції, але він яскраво показує взаємодію її складових з іншими нормами міжнародного права.

Місце обов'язку відновлювати в концепції "обов'язок захищати"

Розглянувши підходи до структури концепції необхідно зупинитися на головному моменті, який становить основу дискусії щодо її побудови – питання включення до (чи навпаки – вилучення зі) структури "обов'язку захищати" складової, яка включає норми та практики розбудови миру – обов'язку відновлювати.

Обов'язок відновлювати є логічним завершенням комплексу акцій міжнародного співтовариства в межах концепції "обов'язок захищати". Вилучення обов'язку відновлювати за межі концепції "обов'язок захищати" можна аргументувати багатьма чинниками: нормативною невизначеністю обов'язку відновлювати у міжнародному праві; існування практики розбудови миру; браком політичної волі зі сторони головних суб'єктів військової акції, як і розширення суб'єктної сфери обов'язку відновлювати у порівнянні із обов'язком реагувати; нестачею фінансування постконфліктної розбудови миру тощо. Проте у варіанті концепції без обов'язку відновлювати вона стає непослідовною та неефективною в багатьох вимірах. Саме функціональний вимір повинен слугувати основою для аналізу необхідності чи її відсутності включення обов'язку відновлювати в концепцію.

Як було зазначено під час обговорення концепції в ГА ООН, усі елементи концепції "повинні слідувати суворій політичній субординації та хронологічній послідовності" [9]. Недостатня увага до одного з елементів концепції знижує її ефективність. Найбільш тісний зв'язок обов'язку відновлювати прослідковується з обов'язком реагувати, конкретно із військовою акцією, тому що обов'язок відновлювати є "хронологічним" продовженням військової акції. Тому не дивно, що в китайській ініціативі "відповідального захисту" згадується обов'язок відновлювати постраждалу країну: "По-п'яте, захисники повинні нести відповідальність за реконструкцію відповідної країни після "втручання" і "захисту". Вони не повинні зломити та відійти, залишивши жахливий безлад у країні і безладдя особам, що підлягали захисту" [5]. Досить логічно, що відновлення країни є необхідним після військового втручання

і повинно відбуватися в зовсім різних сферах: від стабілізації економічного і соціального середовища до побудови нової системи управління постконфліктною державою. Такий зв'язок між компонентами обов'язку відновлювати та обов'язку реагувати є необхідним для забезпечення ефективності застосування засобів реагування – вони направлені на відповідну реакцію від держави, що порушує обов'язок захищати власне населення, і не забезпечують вирішення корінних суспільних і державних проблем, що призвели до кризової ситуації. Функцію подолання таких проблем виконує саме обов'язок відновлювати, який не може бути повноцінно застосований без військового втручання.

Обов'язок відновлювати також тісно пов'язаний із попередженням – передусім, обов'язок відновлювати спрямований на недопущення повторення ситуації, що призвела до військової акції у постконфліктній державі, яка є дуже вразливою в багатьох сферах після військового втручання. Такий тісний зв'язок між різними стовпами концепції не дозволяє викинути обов'язок відновлювати за межі концепції "обов'язок захищати".

Особливістю обов'язку відновлювати в порівнянні до інших стовпів концепції є механізм ініціювання (тобто фактичні події, після яких можливо застосувати компонент). Якщо в первинному обов'язку держави захищати власне населення цей механізм взагалі відсутній, а в обов'язку попереджати та реагувати він визначається абстрактно (як порушення прав людини чи неспроможність держави), то обов'язок відновлювати застосовується лише після військового втручання. Проте ця особливість не повинна вводити в оману фахівців: механізм ініціації комплексу норм та практик (яким є обов'язок відновлювати) не впливає на його функціональність. Він лише обмежує застосування комплексу обраними чинниками (наприклад, система постконфліктного правосуддя, як правило, застосовується після закінчення військового втручання). Важливо, що у випадку обов'язку відновлювати механізм ініціації виконує функцію виокремлення особливих чинників, які безпосередньо враховуються при застосуванні елементів на практиці. Тобто один елемент – наприклад, економічна допомога – може бути складовою обов'язку попереджати і обов'язку відновлювати. Але саме постконфліктний стан країни, якій надається допомога, відрізняє його застосування в межах обов'язку відновлювати, адже він є окремим елементом цілісної системи розбудови

миру. Не треба також забувати, що обов'язку відновлювати характерні власні принципи [10], які безпосереднім чином впливають на практичний аспект застосування норм і практик у його межах.

Тісний зв'язок елементів концепції присутній також у напрямку ефективності обов'язку відновлювати. Обов'язок відновлювати буде ефективним лише коли він розглядається у комплексі дій ООН та інших міжнародних організацій (які координують діяльність держав) щодо конкретної країни. "Якщо військове втручання має бути впроваджене, необхідність у пост-втручанні має першочергове значення" [8, с.39]. Один із членів Міжнародної комісії з питань інтервенції та державного суверенітету, Р. Такур, також наголошує, що "руїни політичної інфраструктури та тяжкий стан..." в Лівії після військової інтервенції "... означає, що третій компонент "обов'язку захищати" у формулюванні [Міжнародної комісії] – міжнародний обов'язок відновлювати та реконструювати – повинен також застосовуватися" [1, с.23]. Постконфліктне відновлення є логічним продовженням військового втручання. Тому вважається за доцільним під час обговорення в ООН можливості військової акції також оцінювати належні та потенціальні ресурси для постконфліктної розбудови миру і першочергові завдання відновлення, що призведе до повної та всебічної оцінки необхідності військової акції та потенційних наслідків у кожному конкретному випадку.

Висновки

Таким чином, сьогодні питання структури концепції "обов'язок захищати" залишається дискусійним, незважаючи на майже одностайну доктринальну підтримку трьохстовпної структури (без постконфліктної розбудови миру) у версії доповіді Генерального секретаря ООН "Реалізація обов'язку захищати" 2009 року. Незважаючи на це, саме така теоретична невизначеність разом із "м'яким" нормативним характером обов'язку відновлювати, а через це – кволе та однобічне застосування відповідних засобів, виявилися факторами повернення насилля в постконфліктні країни на кшталт Лівії та Іраку. Саме тому концепція "обов'язку захищати" потребує цілісного розгляду в структурі, що включає чотири стовпи: (1) обов'язок держави захищати власне населення, (2) обов'язок міжнародного співтовариства попереджати порушення основоположних прав людини, що також включає допомогу відповідній державі, (3) обов'язок міжнародного

співтовариства реагувати на неспроможність держави виконати первинний обов'язок захищати власне населення, та (4) обов'язок міжнародного співтовариства відновлювати постконфліктну країну. Саме така структура концепції направлена на її повноцінний розгляд та ефективне застосування. Більш того, вилучення одного з основних компонентів "обов'язку захищати" (найчастіше – четвертого стовпу) значно знижує функціональність концепції і практичну цінність її застосування.

Цілком закономірно, що комплексна концепція, яка переживає етап жвавого обговорення свого змісту, володіє дискусійним елементом навіть у такому питанні як структура. Проте, враховуючи практичне застосування концепції "обов'язок захищати", доцільно говорити про необхідність об'єднання всіх її елементів у пов-

ноцінний комплекс норм і практик, який складається з чотирьох згаданих вище стовпів – він буде повною мірою відображати мету концепції. Питання включення "обов'язку відновлювати" має не тільки політичне підґрунтя – насамперед практики розбудови миру не знайшли ще повноцінного нормативного оформлення. Існуючи у формі норм "м'якого" міжнародного права ці практики потребують не тільки детального оформлення окремо, а й нормативного оформлення взаємодії поміж іншими елементами в межах "обов'язку захищати". Усе це дозволяє говорити про необхідність прийняття нормативного документу (у формі резолюції ГА ООН), який міститиме повноцінну чотирьохстовпну структуру концепції "обов'язок захищати" і конкретні норми обов'язку відновлювати.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Thakur, Ramesh. Libya and the Responsibility to Protect: Between Opportunistic Humanitarianism and Value-Free Pragmatism. *Security Challenges*. Summer 2011. Vol. 7, No. 4. P. 13–25.
2. Theorizing the responsibility to protect / Ed. By Ramesh Thakur and William Maley. Cambridge: Cambridge University Press, 2015.
3. Карташкін В. А. Гуманитарная интервенция и перспективы защиты прав человека. *Российское государство в переходный период (проблемы и перспективы): Доклады и материалы Международной науч.-практ. конф. (г. Москва, 24–25 октября 2012 г.)*. Ч. I / под ред. Т. А. Сошниковой. М.: Изд-во Моск. гуманит. ун-та, 2012. С. 96–101.
4. Mills, Kurt. International Responses to Mass Atrocities in Africa: Responsibility to Protect, Prosecute, and Palliate. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2015.
5. Zongze, Ruan. Responsible Protection: Building a Safer World. *China International Studies*. 2012. Volume 34. URL: http://www.ciis.org.cn/english/2012-06/15/content_5090912.htm.
6. Выполнение обязанности защищать. Доклад Генерального секретаря ООН от 12.01.2009 года. Док. ООН A/63/677. URL: <http://undocs.org/ru/A/63/677>.
7. Жизненно важное и твердое обязательство: реализация ответственности по защите. Доклад Генерального секретаря от 13.07.2015 года. Док. ООН A/69/981–S/2015/500. URL: <http://undocs.org/ru/A/69/981>.
8. The Responsibility to protect. Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty. Ottawa, International Development Research Centre, 2001.
9. Letter dated 9 November 2011 from the Permanent Representative of Brazil to the United Nations addressed to the Secretary-General. U.N. Doc. A/66/551–S/2011/701.
10. Любашенко В. І. Принципи "обов'язку відновлювати" в концепції "обов'язок захищати". *Актуальні проблеми міжнародних відносин: Матеріали міжнародної наук.-практ. конф. студентів, аспірантів і молодих вчених.* – К.: Київськ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка, Ін-т міжнародних відносин, 2016. Ч. 1. С. 112–115.

REFERENCES

1. Thakur, Ramesh. (2011). Libya and the Responsibility to Protect: Between Opportunistic Humanitarianism and Value-Free Pragmatism. *Security Challenges*, Summer 7(4). 13–25 (in Eng.).
2. Ramesh, Thakur, & William, Maley (Eds.). (2015). Theorizing the responsibility to protect. Cambridge: Cambridge University Press (in Eng.).
3. Kartashkin, V. A. (2012). Gumanitarnaya interventsiya i perspektivy zashchity prav cheloveka [Humanitarian Intervention and Perspectives of Human Rights Protection]. In: Soshnikova, T. A. (Red.). *Rossiyskoe gosudarstvo v perekhodnyi period (problemy i perspektivy): doklady i materialy Mezhdunarodnoy nauch.-prakt. konf. (Moscow, 24–25 October 2012)*. Ch. 1. Moskva: Izd-vo Mosk. human. un-ta, (s. 96–101) (in Russ.).
4. Mills, Kurt. (2015). International Responses to Mass Atrocities in Africa: Responsibility to Protect, Prosecute, and Palliate. Philadelphia: University of Pennsylvania Press (in Eng.).

5. Zongze, Ruan. (2012). Responsible Protection: Building a Safer World. *China International Studies*, 34. Retrieved from: http://www.ciis.org.cn/english/2012-06/15/content_5090912.htm (in Eng.).
6. *Vupolnenie obyazannosti zashishat'. Doklad Heneral'noho sekretarya OON ot 12.01.2009 hoda* [Implementing the Responsibility to Protect. Report of the UN Secretary-General dated 12.01.2009]. Dok. OON A/63/677. Retrieved from: <http://undocs.org/ru/A/63/677> (in Russ.).
7. *Zhyznenno vazhnoe i tvordoe obyazatel'stvo: realizatsiya otvetstvennosti po zashite. Doklad Heneral'noho sekretarya OON ot 13.07.2015 hoda* [A Vital and Enduring Commitment: Implementing the Responsibility to Protect. Report of the UN Secretary-General dated 13.07.2015]. Dok. OON A/69/981–S/2015/500. Retrieved from L: <http://undocs.org/ru/A/69/981> (in Russ.).
8. The Responsibility to protect. Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty. Ottawa, International Development Research Centre, 2001 (in Eng.).
9. Letter dated 9 November 2011 from the Permanent Representative of Brazil to the United Nations addressed to the Secretary-General. U.N. Doc. A/66/551–S/2011/701 (in Eng.).
10. Liubashenko, V. I. (2016). Pryncypy "obov'yazku vidnovliuvaty" v koncepcii "obov'yazok zakhyshty" [Principles of Responsibility to Rebuild within the Responsibility to Protect Concept]. *Aktual'ni problemy mizhnarodnykh vidnosyn: materialy mizhnarodnoyi nauk.-prakt. konf. studentiv, aspirantiv i molodykh vchenykh*. Kyiv: Kyivskiy natsional'nyi universytet imeni Tarasa Shevchenka, Institut Mizhnarodnykh Vidnosyn Ch. 1. (s. 112–115) (in Ukr.).

Надійшла 20.04.2018

РЕКОМЕНДОВАНЕ ЦИТУВАННЯ (RECOMMENDED CITATION), АНОТАЦІЇ (ABSTRACTS)

Любашенко В. І. Міжнародно-правові засади структурування концепції "обов'язок захищати". Форум права: електрон. наук. фахове вид. 2018. № 3. С. 56–62. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2018_3_9.pdf

DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.1403152>

Розглянута еволюція нормативного закріплення структури концепції "обов'язок захищати" в цілому та в її окремих складових, також як і доктринальні підходи фахівців щодо структури концепції. Окрема частина роботи присвячена аналізу функціональних зв'язків норм і практик постконфліктної розбудови миру (обов'язку відновлювати) з іншими компонентами концепції "обов'язок захищати"; на цій основі робиться висновок про необхідність включення обов'язку відновлювати у структуру концепції "обов'язок захищати". За результатами аналізу автор наголошує на необхідності нормативного закріплення чотирьохстовпної структури концепції "обов'язок захищати": (1) обов'язок держави захищати населення; (2) обов'язок міжнародного співтовариства попереджати порушення основоположних прав і свобод; (3) обов'язок міжнародного співтовариства реагувати на невиконання первинного обов'язку державою; та (4) обов'язок міжнародного співтовариства відновлювати постконфліктну країну.

Ключові слова: структура концепції "обов'язок захищати"; розбудова миру; складові "обов'язку захищати"; обов'язок відновлювати; захист прав людини

Любашенко В.И. Международно-правовые основы структурирования концепции "обязанность защищать"

Рассматривается эволюция нормативного закрепления структуры концепции "обязанность защищать" в целом и в ее отдельных составляющих, также как и доктринальные подходы специалистов относительно структуры концепции. Отдельная часть работы посвящена анализу функциональных связей норм и практик постконфликтного построения мира (обязанности восстанавливать) с другими компонентами концепции "обязанность защищать"; на этой основе представлен вывод о необходимости включения обязанности восстанавливать в структуру концепции "обязанность защищать". По результатам исследования автор подчеркивает необходимость нормативного закрепления четырехстолпной структуры концепции "обязанность защищать": (1) обязанность государства защищать население; (2) обязанность международного сообщества предупреждать нарушения основополагающих прав и свобод; (3) обязанность международного сообщества реагировать на неисполнение первичной обязанности государством; и (4) обязанность международного сообщества восстанавливать постконфликтную страну.

Ключевые слова: структура концепции "обязанность защищать"; построение мира; составляющие "обязанность защищать"; обязанность восстанавливать; защита прав человека

Liubashenko V.I. Structuring the Responsibility to Protect Within International Law

The Responsibility to Protect as a concept within the international law has its norms and formulations in several acts: the 2001 Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty 'Responsibility to Protect', the 2005

World Summit Outcome Document, the 2009 Report of UN Secretary-General 'Implementing the Responsibility to Protect' etc. Though there is a wide normative basis for the concept, the doctrinal consensus on the structure of the Responsibility to Protect still has no place. It is as it should be that complex concept in a period of its active discussion has an important facet under discussion – the structure. Nevertheless, practical implementation of the concept provides with a strong emphasis on the necessity to construct actions of the international community on the map comprehensively and with a view on the future of a conflict country. The Article seeks the best solution of structuring the concept within international law through the analysis of normative acts and doctrinal approaches. The Author argues and follows the four-pillar structure of the Responsibility to Protect: (1) responsibility of a State to protect its own population; (2) responsibility of international community to prevent breaches of basic human rights, including aid to a State in concern; (3) responsibility of international community to react to failure of a State to protect its own population; and (4) responsibility of international community to rebuild post-conflict country. This structure directs to comprehensive consideration and efficient application of the concept. A separate section of the Article is dedicated to the issue of inclusion of the responsibility to rebuild (otherwise – practices of peacebuilding) into the corpus of the concept. It has no political implications exclusively – foremost the practices of peacebuilding do not characterize by complete normative regulation – and from this, they are in great necessity for separate normative fixation. This formulates the basis for the proposition of adoption of a legal act (likely a UN GA Resolution) to fix the comprehensive four-pillar structure of the Responsibility to Protect and concrete norms and principles of the responsibility to rebuild.

Keywords: *the structure of the Responsibility to Protect; peacebuilding; the components of the Responsibility to Protect; the responsibility to rebuild; human rights protection*